

Adviescommissie
Gegevensverstrekking Weigerende
Observandi
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Jaarverslag 2022

2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022
slag2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022
verslag 2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag
2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022
verslag 2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag
slag2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022
verslag 2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag
2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022
verslag 2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag
slag2022 Jaarverslag 2022 Jaarverslag 2022

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1 Kerntaak	
1.1 Inleiding	7
1.2 Advies in 2022	7
1.3 Afloop advieszaak AGWO 2021	8
1.4 Persoonsgegevens betrokkene	9
Hoofdstuk 2 Overige activiteiten	
2.1 Inleiding	11
2.2 Interne bijeenkomsten	11
2.3 Monitor weigeruitspraken	11
Bijlage	14
Samenstelling Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende Observandi	15

Inleiding

De Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende Observandi (verder: AGWO) brengt in opdracht van de officier van justitie advies uit over de aanwezigheid en bruikbaarheid van persoonsgegevens betreffende een mogelijke gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens van een betrokkene, die wordt verdacht van een ernstig strafbaar feit en medewerking aan gedragsdeskundig onderzoek weigert.

De advisering geschiedt op basis van artikel 37a lid 6 – 9 Wetboek van Strafrecht (verder: Sr). In dit artikel is de regeling weigerende observandi neergelegd. Deze regeling is nader uitgewerkt in het Besluit adviescommissie gegevensverstrekking weigerende observandi (verder: Bagwo). Nadere regels over de samenstelling en de onafhankelijkheid van de AGWO zijn uitgewerkt in het Instellingsbesluit Adviescommissie gegevensverstrekking weigerende observandi (verder: Instellingsbesluit).

De AGWO bestaat uit drie artsen, waarvan twee psychiaters, twee psychologen en drie juristen. Een van de psychiaters is voorzitter van de commissie. De andere psychiater is vicevoorzitter. De AGWO wordt ondersteund door een onafhankelijk bureau.

In artikel 9 van het Instellingsbesluit is bepaald dat de commissie aan de minister voor Rechtsbescherming jaarlijks een verslag aanbiedt over de activiteiten van de commissie in het voorafgaande kalenderjaar. In het voorliggende jaarverslag is informatie opgenomen over een aantal interne bijeenkomsten die hebben plaatsgevonden, onder andere om te spreken over de afloop van de eerste advieszaak en de mogelijke gevolgen ervan voor de werkpraktijk van de AGWO. Daarnaast wordt ingegaan op een verkennend onderzoek naar weigeruitspraken in de rechtspraak, uitgevoerd voor de AGWO om zicht te krijgen op de mogelijke meerwaarde van de regeling weigerende observandi in de praktijk, gelet op de wijze waarop de strafrechter omgaat met zaken waarbij sprake is van verdachten van een tbs-waardig geweldsmisdrijf die hun medewerking weigeren te verlenen aan gedragsdeskundig onderzoek.

Hoofdstuk 1

Kerntaak

1.1 Inleiding

De AGWO heeft op grond van art. 37a lid 6 – 9 Sr en artikel 2 van het Instellingsbesluit tot taak de officier van justitie in diens opdracht te adviseren over de aanwezigheid en bruikbaarheid van persoonsgegevens over een mogelijke psychische stoornis bij een verdachte. Voor de uitvoering van deze taak vraagt de AGWO behandelgegevens op bij (voormalig) behandelaren van de betrokken verdachte. De AGWO beoordeelt vervolgens welke gegevens bruikbaar zijn om te worden benut door gerechtelijk deskundigen bij een aanvullend gedragsdeskundig onderzoek naar de aanwezigheid van een geestesstoornis bij de weigerende observandus. In een schriftelijk advies aan de officier van justitie motiveert de AGWO met een zekere abstractie welke gegevens als bruikbaar worden aangemerkt. De gegevens zelf blijven onder de AGWO.

Na ontvangst van het advies, kan de officier van justitie besluiten een vordering tot gegevensverstrekking in te dienen bij de penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Deze gerechtelijke instantie kan een machtiging voor verstrekking van de gegevens afgeven als het gebruik van de beschreven gegevens voor aanvullend gedragsdeskundig onderzoek ten behoeve van de strafzaak noodzakelijk en proportioneel wordt geacht. De gegevens worden pas aan gerechtelijk deskundigen doorgezonden als de beslissing van het gerechtshof onherroepelijk is geworden. Beroep in cassatie bij de Hoge Raad staat immers open voor zowel de verdachte als het openbaar ministerie.

Zodra de AGWO van de officier van justitie verneemt dat de machtiging voor verstrekking van de behandelgegevens onherroepelijk is geworden, verstrekt de AGWO de in het advies als bruikbaar aangemerkte behandelgegevens aan de benoemde gerechtelijk deskundigen. Na verstrekking van de gegevens worden ze vernietigd. De behandelaren die de gegevens aan de AGWO hebben verstrekt, worden door de AGWO geïnformeerd over de doorverstrekking en de vernietiging van de gegevens.

Op grond van artikel 2.6 Bagwo vergadert de AGWO zo vaak als nodig is om haar taak goed te kunnen uitvoeren. Voor de advisering in een concrete casus bestaat de commissie altijd uit twee artsen, onder wie een psychiater die tevens de voorzitter is, één psycholoog en twee juristen. Een secretaris woont de vergadering ter verslaglegging bij en concipieert na afloop het advies, dat na goedkeuring door de commissie aan de officier van justitie wordt verzonden.

Op grond van artikel 8 lid 1 Instellingsbesluit adviseert de AGWO onafhankelijk en zonder ruggespraak. De onafhankelijke positie van de AGWO is gewaarborgd doordat de AGWO geen aanwijzingen van de minister, het openbaar ministerie of enig ander persoon of orgaan ontvangt over de te hanteren methodiek, de oordeelsvorming en de inhoudelijke advisering. De onafhankelijkheid wordt benadrukt door de vestiging van de AGWO in Utrecht. Op de leden van de AGWO rust op grond van artikel 8 lid 3 Bagwo een geheimhoudingsplicht ten aanzien van de gegevens waarover zij bij de uitoefening van hun taak de beschikking krijgen.

1.2 Advies in 2022

In 2022 heeft de AGWO geen concreet advies uitgebracht. Er is geen last tot advisering ontvangen. Alle geplande commissievergaderingen zijn geannuleerd.

1.3 Afloop advieszaak AGWO 2021

Op 23 november 2021 heeft de AGWO op verzoek van de officier van justitie advies uitgebracht in een concrete zaak.

Nadat het openbaar ministerie bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden een vordering tot gegevensverstrekking had ingediend, heeft de penitentiaire kamer van dit gerechtshof op 3 februari 2022 geoordeeld dat verstrekking van de als bruikbaar aangemerkte persoonsgegevens van de verdachte niet proportioneel, noch noodzakelijk is.

De doorbreking van het medische beroepsgeheim en de inbreuk die gemaakt zou worden op het recht op een privéleven voor de verdachte (art. 8 EVRM), die met deze verstrekking gepaard zouden gaan, werden niet gerechtvaardigd door een dwingende eis in het algemeen belang. Het gerechtshof heeft voorts geconcludeerd dat in dit concrete geval niet een zodanige noodzaak tot het onderzoeken van het bestaan van een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens is gebleken, die een doorbreking van deze belangrijke rechten zou rechtvaardigen. De vordering van het openbaar ministerie is afgewezen.

Het openbaar ministerie heeft cassatie bij de Hoge Raad ingesteld. Op 4 april 2022 heeft de advocaat-generaal een schriftuur ingediend, strekkende tot vernietiging van de beschikking van de penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 3 februari 2022. Op 13 september 2022 heeft de Hoge Raad het cassatieberoep verworpen. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat het gerechtshof het toetsingskader op grond van artikel 37a Sr, artikel 38e Sr en artikel 8 EVRM niet heeft miskend in de uitspraak van 3 februari 2022. Het gerechtshof is vrij om bij de individuele proportionaliteitstoets (of doorbreking van het medisch beroepsgeheim en de inbreuk op het recht op een privéleven van een verdachte worden gerechtvaardigd door omstandigheden van het concrete geval) alle relevante omstandigheden mee te wegen. Hierbij kan onder meer aandacht worden besteed aan de aard en de ernst van het tenlastegelegde feit en de omstandigheden waaronder dit is gepleegd, wat overigens bekend is over de (persoon van de) verdachte en de inhoud van het rapport van de AGWO. De omvang van de motiveringsplicht is mede afhankelijk van wat door het openbaar ministerie en de verdediging is aangevoerd. De overwegingen van het gerechtshof werden voorts niet onbegrijpelijk geacht.

Met de uitspraak in cassatie is de beschikking van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 3 februari 2022 onherroepelijk geworden. Hiermee is de eerste advieszaak voor de AGWO afgesloten.

In de strafzaak [heeft de rechtbank op 4 oktober 2022 geoordeeld](#) dat de beschikbare informatie over de persoon van de verdachte erg summier en onvoldoende is om te kunnen vaststellen dat er bij de verdachte sprake was van een stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens ten tijde van het plegen van het tenlastegelegde feit om tbs te kunnen opleggen. Er is een gevangenisstraf van zes jaar opgelegd aan de verdachte voor het delict poging tot moord, met name gelet op de ernst van het feit en de bescherming van de maatschappij.

1.4 Persoonsgegevens betrokkene

Totdat de rechterlijke beslissing onherroepelijk is geworden, zijn de verkregen persoonsgegevens van de betrokken verdachte bewaard bij de AGWO. De gegevens zijn digitaal bewaard in een beveiligd systeem en zijn, op grond van artikel 2.11 Bagwo, zo spoedig mogelijk vernietigd na de ontvangst van een bericht van de officier van justitie dat de afwijzende beschikking van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden onherroepelijk is geworden. De betrokken behandelaren zijn op de hoogte gesteld van de beschikking en van de vernietiging van de medische dossiers.

Hoofdstuk 2

Overige

activiteiten

2.1 Inleiding

Ter deskundigheidsbevordering, om meer zicht te krijgen in de strafrechtspraak en bij te dragen aan optimalisering van de eigen werkpraktijk heeft de AGWO in 2022 een aantal activiteiten ondernomen. Dit betreffen interne bijeenkomsten en onderzoeksactiviteiten om de werkpraktijk van strafrechters te duiden. In dit hoofdstuk worden deze activiteiten toegelicht.

2.2 Interne bijeenkomsten

De AGWO is als commissie fysiek bijeengekomen op 21 maart 2022 en op 8 december 2022.

Op 21 maart 2022 is aandacht besteed aan de beschikking van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 3 februari 2022. Deze uitspraak is inhoudelijk geanalyseerd en er is gesproken over het mogelijke effect van deze beschikking op de werkpraktijk. Verder is de werkwijze van de commissie in de eerste advieszaak geëvalueerd. Er is een format ontwikkeld dat bij toekomstige advieszaken zal worden gebruikt voor de beoordeling van verkregen behandelgegevens.

Op 8 december 2022 is aandacht besteed aan de uitspraak van de Hoge Raad van 13 september 2022. Ook is gesproken over de uitspraak van de strafrechter in eerste aanleg in deze casus van 4 oktober 2022. Deze uitspraken zijn inhoudelijk geanalyseerd en er is gesproken over het mogelijke effect van deze uitspraken op de werkpraktijk. Ook is gesproken over de vorderingen in het onderzoek van het WODC naar de effecten van de genomen maatregelen in 2017/2018 om de weigerproblematiek terug te dringen. Daarnaast is gesproken over vorderingen in een kleinschalig onderzoek voor de AGWO, uitgevoerd door een rechtenstudent in het kader van haar masterthesis, naar de wijze waarop de strafrechter zijn juridische ruimte benut om in strafzaken met weigerende observandi, die worden verdacht van een tbs-waardig geweldsdelict, tbs op te leggen. Voorts is gesproken over het voornemen om de regeling weigerende observandi, en in het verlengde daarvan (de werkwijze van) de AGWO, begin 2023 te evalueren met het bestuursdepartement. Een dergelijk gesprek is reeds gepland in februari 2023. De voorzitter en secretaris van de commissie gaan dan met vertegenwoordigers van het bestuursdepartement in gesprek over de regeling en evalueren dan tevens (de werkwijze van) de AGWO.

De leden hechten waarde aan een periodieke interne bijeenkomst om betrokken te blijven bij de AGWO en op de hoogte te blijven van relevante ontwikkelingen. Ook in 2023 zullen deze bijeenkomsten worden georganiseerd.

2.3 Monitor weigeruitspraken

Bij oprichting heeft de AGWO ter voorbereiding van haar werkzaamheden een eigen beoordelingskader geformuleerd. Beoogd werd om dat kader aan de hand van casuïstiek verder te ontwikkelen. In de eerste jaren van haar bestaan is er slechts één zaak aan de AGWO voorgelegd. Hierdoor kon zich nog geen werkpraktijk ontwikkelen. Wel werden in een aantal bijeenkomsten in 2021 diverse vonnissen besproken inzake weigerende observandi, waaronder vonnissen waarin de rechter bij ontbreken van een gedragsdeskundig oordeel over het al dan niet bestaan van een stoornis zelf de bouwstenen vond om in juridische zin een stoornis vast te stellen. Kennisname van die vonnissen heeft de AGWO scherper doen beseffen dat zowel het referentiekader van deskundigen als dat van de strafrechter sinds een aantal jaar aan (maatschappelijke) verandering onderhevig is:

- Deskundigen, ook die van het PBC, lijken verder te gaan in het beschrijven van (disfunctioneel) gedrag en lijken daarmee te anticiperen op de rechterlijke beoordeling.
- Rechterlijke lijken deze en andere bouwstenen vaker te gebruiken om met het oog op het opleggen van een terbeschikkingstelling zelf een stooris vast te stellen.

De AGWO vindt het voor de ontwikkeling van het eigen beoordelingskader van belang om de genoemde veranderingen te onderzoeken en te volgen. De commissie heeft dat gedaan door een student (master Rechtsgeleerdheid) gepubliceerde uitspraken in PBC-(weiger)zaken te laten verzamelen en te laten analyseren. De student is bij de vormgeving en uitvoering van het onderzoek begeleid door de voorzitter, een gedragsdeskundig lid en de secretaris van de AGWO. Deze activiteit heeft als werktitel: Monitor weigeruitspraken.

In 2021 is een onderzoeksvoorstel geformuleerd en er is een dataset voor het onderzoek ontwikkeld. Deze voorbereidende activiteiten zijn afgestemd met het WODC, met het oog op de evaluatie van de regeling weigerende observandi. Ook is onderzocht of voor de analyse van weigeruitspraken gebruik zou kunnen worden gemaakt van verzamelde uitspraken bij het openbaar ministerie, het PBC of de rechtspraak. Systematisch onderzoek zou de validiteit ervan immers ten goede komen. Om redenen van privacy is het niet mogelijk gebleken om toegang tot deze uitspraken te verkrijgen. Vervolgens is ervoor gekozen louter gepubliceerde jurisprudentie voor het onderzoek te gebruiken. Deze uitspraken zijn openbaar gemaakt en derhalve publiekelijk toegankelijk. Dat het onderzoek zich beperkt tot gepubliceerde uitspraken heeft tot gevolg dat met het onderzoek slechts een indruk kan worden verkregen van de werkpraktijk. Deze indruk kan door de AGWO worden benut om het eigen beoordelingskader te optimaliseren. Tevens kunnen de bevindingen worden gedeeld met ketenpartners om gezamenlijk te verkennen of optimalisatie van de werkpraktijk gewenst is.

Het onderzoek is in 2022 nader vormgegeven en uitgewerkt. Met de hieronder volgende onderzoeksvraag als leidraad is uitgewerkt hoe het stoorisbegrip conform de actuele juridische theorie wordt begrepen. Daarnaast is onderzocht hoe de strafrechter in de perioden 2017/2018 en 2020/2021 is omgegaan met de ruimte die hem op grond van artikel 37a Sr wordt geboden om een stooris in juridische zin vast te stellen bij een verdachte die medewerking aan gedragsdeskundig onderzoek weigert en wordt verdacht van een tbs-waardig geweldsdelict. Ook is gekeken naar de wijze waarop de strafrechter oordeelt over het opleggen van een tbs-maatregel aan een dergelijke verdachte.

Onderzoeksvraag:

In hoeverre kan de regeling weigerende observandi een nuttige aanvulling zijn, gelet op hoe de strafrechter omgaat met zaken waarbij sprake is van verdachten van een tbs-waardig geweldsmisdrijf die hun medewerking weigeren te verlenen aan gedragsdeskundig onderzoek?

Omdat het onderzoek is gebaseerd op gepubliceerde uitspraken, is het aantal uitspraken dat inhoudelijk geschikt is voor het onderzoek beperkt. Slechts tweëëndertig uitspraken voldoen aan de criteria. Veertien van deze uitspraken komen uit de periode 2020/2021 en achttien uitspraken uit de periode 2017/2018. Daar er in deze perioden veel meer weigerende observandi bij het PBC verbleven, kan worden geconcludeerd dat een groot aantal uitspraken buiten beeld is gebleven, waardoor de waarde van dit onderzoek beperkt is.

De voorzichtige conclusies van het onderzoek zijn dat de rechter over het algemeen de adviezen van de gedragsdeskundigen in een strafzaak lijken over te nemen bij de beslissing om een stooris vast te stellen en een tbs-maatregel op te leggen. De regeling

weigerende observandi lijkt slechts in geringe mate van meerwaarde te kunnen zijn. In ernstige strafzaken kan de regeling echter uitkomst bieden. In geen van de onderzochte zaken is de regeling weigerende observandi ingezet. Aangezien de regeling is bedoeld als ultimatum remedium, kan voorzichtig worden geconcludeerd dat de regeling wordt gebruikt, zoals hij is bedoeld.

Het WODC verricht momenteel onderzoek naar de wijze waarop de strafrechter in de praktijk omgaat met zijn professionele vrijheid om in tbs-waardige zaken met weigerende verdachten een stoornis vast te stellen en tbs op te leggen. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van al het beschikbare onderzoeksmateriaal, waaronder de uitgebrachte PBC-rapporten. Ook niet-gepubliceerde uitspraken worden betrokken bij het onderzoek. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen de AGWO waarschijnlijk een reëel beeld geven van de wijze waarop de strafrechter met zijn professionele vrijheid omgaat in weigerzaken. De uitkomsten kunnen mogelijk worden gebruikt om het eigen beoordelingskader te optimaliseren. Indien gewenst, kan daarnaast in samenspraak met het WODC, en eventueel andere ketenpartners, worden verkend of optimalisatie van de werkpraktijk gewenst is. Naar verwachting zal hier in 2023 contact over plaatsvinden, nadat de onderzoeksrapportages van het WODC zijn gepubliceerd.

Bijlage

Samenstelling Adviescommissie Gegevens- verstrekking Weigerende Observandi

Voorzitter

prof. dr. R.J. (Robbert-Jan) Verkes - psychiater

Vicevoorzitter

dr. T.W.D.P. (Titus) van Os – psychiater

Arts

drs. H.C. (Hilda) Tjeerdsma – neuroloog

Gedragdeskundigen

drs. P.C. (Peter) Braun - psycholoog

dr. W.F.J.M. (Wim) van Kordelaar – psycholoog

Juristen

prof. mr. J.C.J. (Jos) Dute

mr. T.E. (Tineke) Stikker

mr. D.M. (Diederik) Thierry

Secretarissen

mr. D.A.J. (Diana) Buylinckx

mr. H.G. (Ellen) Leentvaar – Loohuis

Contactgegevens:

Telefoonnummer secretariaat: 0880-71 39 00

E-mailadres: AGWO@avt.minjus.nl

Website: www.adviescommissieweigerendeobservandi.nl

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende
Observandi

Postbus 24019 | 3502 MA Utrecht

T 0880 713 900 | AGWO@avt.minjus.nl

www.adviescommissieweigerendeobservandi.nl

*De AGWO adviseert bij een zeer ernstig misdrijf de officier van justitie
over de bruikbaarheid van medische gegevens over de verdachte.
Dit voor de eventuele vaststelling van een psychische stoornis.*

April 2023